

პერიოდული სამეცნიერო ჟურნალი
PERIODICAL SCIENTIFIC JOURNAL
ПЕРИОДИЧЕСКИЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

ISSN 2346-8467

აგრარული
AGRO
АГРО
NEWS

№1

ქუთაისი – Kutaisi – Кутаиси
2016

ჟურნალი წარმოადგენს
კავშირი იმერეთის აგროეკოლოგიური ასოციაციისა და
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აგრარული ფაკულტეტის
პერიოდულ-სამეცნიერო გამოცემას

სარედაქციო კოლეგია:

ლორთქიფანიძე როზა – (მთავარი რედაქტორი);
ავალიშვილი ნინო (სწავლული მდივანი);
ურუშაძე თენგიზი; პაპუნიძე ვანო; შაფაქიძე ელგუჯა; ასათიანი რევაზი; კოპალიანი როლანდი; ჯაბნიძე რევაზი; კინწურაშვილი ქეთევანი; მიქელაძე ალექსანდრე; ჭაბუკიანი რანი; ქობალია ვახტანგი; ფრუიძე მაყვალა; ჩანჩიანი-ანასაშვილი ნუნუ; დოლბაია თამარი; ყუბანიშვილი მაკა; კვლენჯერიძე ნინო; ყიფიანი ნინო; ხელაძე მაია; კილასონია ემზარ; კვლიშვილი მანანა; ჩხიროძე დარეჯანი; ჯობავა ტრისტანი; წიქორიძე მამუკა; თავბერიძე სოსო; თაბაგარი მარიეტა; კილაძე რამაზი; მეტრეველი მარიამი; დვალაძე გულნარა; ნემსაძე მარიამი.

სარედაქციო კოლეგიის საზღვარგარეთის წევრები:

იოფე გრიგორი (აშშ); კავალიაუსკასი ვიდასი (ლიტვა); ჩუხნო ინნა (უკრაინა); ბელოკონევა-შიუკაშვილი მარინა (პოლონეთი); გასანოვი ზაური (აზერბაიჯანი); მამაძლოვი რამაზანი (თურქეთი); სანტროსიანი გაგიკი (სომხეთი); სალინდიევი ულტემურატი (ყაზახეთი).

The magazine is a periodical scientific publication of
Imereti Agro-ecological Association and
Akaki Tsereteli State University Faculty of Agrarian Studies.

EDITORIAL BOARD

Lortkipanidze Roza – (Editor in Chief);
Avalishvili Nino – (Academic Secretary);
Urushadze Tengiz; Papunidze Vano; Shapakidze elguja; Asatiani Revaz; Kopaliani Roland; Jabnidze Revaz;
Kintsurashvili Ketevan; Mikeladze Aleksandr; Chabukiani Rani; Qobalia Vaxtang; Fruidze Makvala; Chachkhiani-Anansashvili Nunu; Dolbaia Tamar; Kubaneishvili Maka; Kelendjeridze Nino; Kipiani Nino; xeladze Maia; Kilasonia Emzar;
Kevlishvili Manana; Chxirodze Daredjan; Jobava Tristan; Tsiqoridze Mamuka; Tavberidze Coco; Tabagari Marieta; Kiladze Ramaz; Metreveli Mariami; Gvaladze Gulnara; Nemsadze Mariam.

FOREIGN MEMBERS OF EDITORIAL BOARD

Ioffe Grigory (USA); Kavaliauskas Vidas (Litva); Chuxno Inna (Ukraine); Belokoneva-Shiukashvili Marina (Poland); Gasanov Zaur (Azerbaijan); Mammadov Ramazan (Turkey); Santrosian Gagik (Armenia); Sagyndykov Ultemurat (Kazakhstan).

Журнал представляет
Периодическое научное издание
Союза агроэкологической ассоциации Имерети и
Аграрного Факультета Государственного Университета Акакия Церетели

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Лорткипанидзе Роза – (главный редактор);
Авалишвили Нино – (Учебный Секретарь);
Урушадзе Тенгиз; Папунидзе Вано; Шафакидзе Элгуджа; Асатиани Реваз; Копалиани Роланд; Джабнидзе Реваз;
Кинцурашвили Кетеван; Микеладзе Александр; Чабукиани Рани; Кобалия Вахтанг; Фруидзе Маквала; Чачхიანი-Анасашвили Нуну; Долбая Тамар; Кубанейшвили Мака; Келенджеридзе Нино; Кипиани Нино; Хеладзе Маия;
Киласония Эмзар; Кевлишвили Манана; Чхиродзе Дареджан; Джобавა Тристан; Цикоридзе Мамука; Тавберидзе Сосо; Табагари Мариета; Киладзе Рамаз; Метревели Мариами; Гваладзе Гулнара; Немсадзе Мариам.

ЗАРУБЕЖНЫЕ ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Иоффе Григори (США); Кавалиаускас Видас (Литва); Чухно Инна (Украина); Белоконева-Шиукашвили Марина (Польша); Гасанов Заур (Азербайджан); Маммадов Рамазан (Турция); Сантросян Гагик (Армения); Сагиндигов Ултемурат (Казахстан)

როლანდ კოპალიანი – თხილის წარმოების ზრდის დინამიკა საქართველოში რეგიონების მიხედვით _____	9
ქეთევან კინწურაშვილი – კოფეინის ბანსაზღვრის და მისი მიღების ექსპრეს მეთოდი _____	13
Роза Лорткипанидзе – АГРОЭКОЛОГИЧЕСКАЯ СРЕДА ОСУЩЕННЫХ ПОЧВ МЕГРЕЛИИ _____	18
რეზო ჯაბნიძე – ღარბი, რომ განვითარდეს და აღორძინდეს _____	22
Сантросян Г.С. – ЦЕННЫЕ ФОРМЫ АБРИКОСА “ХАРДЖИ” В АРМЕНИИ _____	32
ნუნუ ჩაჩხიანი-ანასაშვილი – ბიოლოგიური მეთოდი ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტის მიღების ბარანტია _____	35
Roza Lortkipanidze, Nino Kelenjeridze – RAISING SOIL FERTILITY IN OLIVE PLANTATIONS VIA CLOVER CULTURES IN CONDITIONS OF TSKALTUBO DISTRICT _____	40
ვახტანგ ქობალია – მანღარინ „აღრეშლას“ ნუცეღარული თესლნერგების ფორმათა მრავალფეროვნების ბიო-მორფოლოგიური და სამეურნეო მაჩვენებლების შესწავლის შედეგები _____	42
მარიეტა თაბაგარი, ვლადიმერ უგულავა, შორენა კაპანაძე, ნატალია ჯინჭარაძე – აღმოსავლური ხურმის ჯიშების სამეურნეო მახასიათებლების შესწავლა ლანჩხუთის მუნიციპალიტეტის კირობებში _____	48
ნინო ავალიშვილი – ბეოლოგიური პროცესების როლი ქანებისა და რელიეფის ფორმირებაში _____	51
ლ.გ. ბაზერაშვილი, ნ. ბოკუჩავა, მ. კეველიშვილი, ნ. ჯიბლაშვილი – წაბლის დაავადებანი წინანდლის დენდროკარკში _____	56
ტრისტან ჯობავა – ლიმონ ქართულის, მეიერისა და დიოსკურიას მაღსეპრობამქეობის შესწავლის შედეგები _____	58
Мака Кубанейшвили – ТОПИНАМБУР (ЗЕМЛЯНАЯ ГРУША) – ПОЛЕЗНОЕ РАСТЕНИЕ _____	66
გულნარა დვალაძე – მაყვლის (Rubus) მცენარის მიზანდასახული კულტივირების პერსპექტივა ახალი სახის კვების მრეწველობის საღებავის წარმოებისათვის და ბიომრავალფეროვნების დაცვა _____	69

ნინო ყიფიანი, მაია ხელაძე – ტრიფოლიატის სხვადასხვა ფორმების ბიო-მორფოლოგიური დასასიათება _____	72
ნინო კელენჯერიძე, ნელი კელენჯერიძე – ორბანული და მინერალური სასუქების შედარებითი ეფექტურობა დაბალნაყოფიერ ალუვიურ ნიადაგებზე გაშენებულ ფეიჭოს პლანტაციაში _____	76
ნატალია სანთელაძე – ფეიჭოს კულტურის ეკონომიკური ეფექტურობა იმერეთის რეგიონის ალუვიურ ნიადაგებზე _____	79
ვაჟა თოდუა, დალი ბერიკაშვილი, სოფიო ცქვიტაია – ველური ხილი, გამრავლება, ჭიმიური შემადგენლობა და გამომწენების პერსპექტივები _____	81
ლია კოპალიანი – ზეთისხილის ყვავილობისა და ნაყოფმსხმოიარობის ფენოლოგიური ფაზების მიმდინარეობა იმერეთის რეგიონში _____	90
მზია კურდღელია – ლავანდის კულტურის პერსპექტივა საქართველოში _____	93
ალექსანდრა ჩაფიჩაძე, მაკა ყუბანეიშვილი – ჩაიოტა (<i>Sechium edule</i>) – ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის წყარო _____	97
სულიკო ბერიძე – ცხოველთა კვების ტრადიციები საქართველოში და მისი გავლენა პროდუქტიულობაზე _____	101
მაყვალა ფრუიძე, ეკატერინე ბენდელიანი – ლუდის შენახვაზე მოქმედი ფაქტორები _____	104
ეკატერინე კახნიაშვილი – ჩაის არომატიზაცია და მიღებული პროდუქტის ეკონომიური გაანგარიშება _____	110
ვარლამ აკლაკოვი – პროლინის, არბინინისა და ჰისტიდინის ბარდაქმნის ზოგიერთი თავისებურებანი საფუძვრებში ღვინის შამპანიზაციისას _____	114
მალხაზ მიქაბერიძე – აბრონეფლეულის სემპტრულ-ოპტიკური მახასიათებლების გამოკვლევა _____	118
თამარ ხუციძე – ველური ყვავილოვანი მცენარის - შავყამალას (<i>Scrophulariaceae Lunariifolia Boiss</i>) გვირგვინის ფურცლების მღებავი ნივთიერების მორფოლოგია _____	121
ნანა ქათამაძე, თამარ ხუციძე – ჩაის ფოთლის შენახვისა და ტრანსპორტირების პერიოდში მიმდინარე ჭიმიური და მიკრობიოლოგიური პროცესები _____	124
თეიმურაზ კანდელაკი, რამაზ კილაძე, ჯამბულ ქანთარია – თბილისის „კუს ტბის“ რეკრეაციული ზონის დენდროფლორის მდგომარეობის შეფასება და სარეკონსტრუქციო ღონისძიებების მეცნიერული დასაბუთება _____	128
ქეთევან ქუთელია – აქტინიდიის კულტურის თესლით გამრავლება _____	136

ეთერ ბენიძე, ვანდა გვანცველაძე – ბარემოს ტემპერატურული პირობების გავლენა ზოგიერთი ბაზაფხულზე მოყვავილე მერქნიანი მცენარის ფენოფაზების მიმდინარეობაზე	138
თეიმურაზ კანდელაკი, რამაზ კილაძე, ჯამბულ ქანთარია – ძალაძე თბილისის საზღვრებში და მიმდებარე ტერიტორიაზე არსებული მწვანე ნარბავებისა და სახელმწიფო ტყის ფონდის დაცვის რეზულირების მმქანიზმის შეფასება	144
ეთერ ბენიძე, ეკატერინა გუბელაძე, მარინა კუცია, იზა ოჩხიკიძე, ქეთევან ქუთელია – აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჯავჭავაძის გამზირზე მდებარე სასწავლო კორპუსის მიმდებარე ტერიტორიის ლანდშაფტურ-ეკოლოგიური შესწავლის შედეგები	151

2 **მულტიდისციპლინარული დარგები** MULTIDISCIPLINARY BRANCHES МЕЖДУДИСЦИПЛИНАРНЫЕ ОТРАСЛИ

ზეინაბ ახალაძე – საქართველოს აბრეშქვორები	161
მანანა შალამბერიძე – შერემრულ მემურნეობებში შერემრის უწყვეტია	166
გულადი თხილაიშვილი – ანტი-დემინგის მნიშვნელობა ეროვნული სასურსათო უსაფრთხოების გადაწყვეტის საკითხში	170
ნატო ჯაბნიძე – სოფლის მემურნეობის შემდგომი განვითარება, მიწის მართვის თანამედროვე სისტემის შემქმნის ბარეში შეუძლებელია	176
ჯემალ ანანიძე, გიორგი ჯაბნიძე – სოფლის მემურნეობის სპეციალიზაციისა და დარბთა შეთანაწყობის ეკონომიკური ეფექტიანობა აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში	183
გელა ლოსაბერიძე, დავით კბილაშვილი – აბრეშქვორების განვითარების პრობლემები და პერსპექტივები საქართველოში	187
სოსო თავბერიძე, ემზარ კილასონია – სამანქანო-სატრაქტორო აბრეშქვორების საყრდენ-ჩაჭიდებითი გამავლობის კვლევა შერდოვულ მიწათმომქმედების პირობებში	193
ემზარი კილასონია – ზეთისხილის სადემონსტრაციო ნაკვეთზე ჩასატარებელი მმქანიზმებულ სამუშაოთა ტექნოლოგია	197
მამუკა წიქორიძე – მინერალური საუქმების მმქანიზირებული ვესით მომზადება და სიმინდის რიბთაშორისებში შეტანის ხერხები	200
სოსო თავბერიძე, დავით კბილაშვილი – თვლიანი ტრაქტორის საკურსო მდბრადობის კვლევა	203

დარეჯან ჩხიროძე – მღბრადი განვითარება ეკონომიკის განვითარების გარანტი	208
იზოლდა ხასაია – ტურისტული მომსახურების მომხმარებელთა პრობლემები იმერეთში	211
სერგო ცაგარეიშვილი, აკაკი ნასყიდაშვილი, მათა დიაკონიძე – კვების მომსახურების ზოგადი დახასიათება ტურიზმში	216

1 აგრონომიის მეცნიერებანი AGRICULTURAL SCIENCES АГРАЛЬНЫЕ НАУКИ

ღარბი რომ განვითარდეს და აღორძინდეს

რეზო ჯაბნიაძე

საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი

სახელმწიფოს მხრიდან ხელსაყრელი გარემო უნდა შეიქმნას სოფლის მეურნეობისათვის ზოგადად და იმ დარგებისათვის, რომლებიც პოტენციურად კონკურენტუნარიანია, უზრუნველყოფენ ეროვნული რესურსებისა და საექსპორტო შესაძლებლობათა სრულ, ეფექტიან გამოყენებას და მინიმალური დანახარჯებით მნიშვნელოვანი უკუგების მიღებას უახლოეს წლებში. ამ მიმართებით განსაკუთრებით საინტერესოა ქართული ჩაის პრესტიჟის ამაღლებისა და არც თუ შორეულ მომავალში მსოფლიოს სხვადასხვა ბაზრებზე ადგილის დამკვიდრების საკითხი.

მეჩაიეობას საქართველოში საუკუნეზე მეტი ხნის ისტორია აქვს, რომელიც კუსტარული მეურნეობიდან გადაიქცა მაღალგანვითარებულ დარგად და გადამწყვეტ როლს ასრულებდა ქვეყნის ცენტრალური და ადგილობრივი ბიუჯეტის, საზოგადოებრივ მეურნეობათა და ოჯახების ფულად შემოსავლებში. მეჩაიეობის დარგის სოციალურ – ეკონომიკური მნიშვნელობის დასახასიათებლად საკმარისია გავიხსენოთ, რომ 80-იან ქვეყანაში წლებში ქვეყანაში ჩაის პლანტაციებს 67 ათას ჰექტარზე მეტი ფართობი ეკავა, და ნედლეულის ფოთლის დამზადება 500-550 ათას ტონას შეადგენდა. დარგს ემსახურებოდა 150 პირველადი გადამამუშავების და 22 დამფასოებელი, აგრეთვე შვი ბაიხის, აგურა და ფილა ჩაის მწარმოებელი ფაბრიკები. ჩაის მზა პროდუქციის საშუალო – წლიური წარმოება 140 ათას ტონას შეადგენდა, დასაქმებული იყო 180 ათას კაცზე მეტი, დასაქმების წილად მოდიოდა საქართველოს აგროსამრეწველო კომპლექსში წარმოებული საერთო პროდუქციის 20 პროცენტამდე და მიღებული მოგების დიდი ხვედრითი წილი. ეკონომიკური თვალსაზრისით თუ ვიმსჯელებთ, გასული საუკუნის ბოლოსათვის ქართულ ჩაის ეროვნულ ბიუჯეტში შეჰქონდა ორი მილიარდ მანეთზე მეტი, ანუ ბიუჯეტის შევსების 37% მასზე მოდიოდა. იგი მოსახლეობის მასიური დასაქმების წყაროც იყო.

საქართველო მსოფლიო ჩაის მწარმოებელ ქვეყნებს შორის საპატიო მეოთხე-მეხუთე ადგილს იყოფდა თურქეთთან ერთად ჩაის ფოთლის როგორც წარმოების, ისე მისი მზა პროდუქციის რეალიზაციის მხრივ. სამართლიანად ითვლება, რომ ჩაის მცენარემ საქართველოში არა მარტო მეორე სამშობლო ჰპოვა, არამედ იგი ისე კარგად შეეგუა ჩვენს პირობებს, რომ მიღებული პროდუქციის კვებითი ღირებულებაც უკეთესი იყო და არის ვიდრე თავად მის სამშობლოში. მას დღესაც აღიარებენ იქაური მეცნიერ - პრაქტიკოსები. ჩაის პლანტაციები მთელს დასავლეთ საქართველოში ზღვის დონიდან 500 - 700 მეტრის სიმაღლემდეა გაშენებული. შესაფერისმა ნიადაგურ-კლიმატურმა პირობებმა და ტენიანმა სუბტროპიკულმა ჰავამ მას შეუქმნა სათანადო ხელსაყრელი პირობები დაუბრკოლებელი ზრდისა და განვითარებისათვის.

პირველად მსოფლიოში საქართველოში გაკეთდა ბევრი ახალი აღმოჩენები ჩა-

ის ბიოლოგიაში, სელექციაში, ტექნოლოგიაში, აგროქიმიაში. მიუხედავად იმისა, რომ მეჩაიეობას ჩვენში სულ რაღაც 180 წლის ისტორია აქვს, დაბა ჩაქვში აკადემიკოს ქსენია ბახტაძის მიერ, პირველად მსოფლიოში გამოყვანილი იქნა ჩაის ოცამდე ჯიშ-პოპულაციები. ასევე ბუნებრივი სელექციის მეშვეობით მიღებული იქნა უხვმოსავლიანი, მაღალხარისხოვანი, მსხვილფოთოლა ჯიში „კოლხეთი“, რომელიც წარმოადგენს ჩაის ბუჩქის ეტალონს. ქართველმა კონსტრუქტორებმა შ. კერესელიძემ, გ. კოსტავამ, მსოფლიოში პირველებმა შექმნეს ჩაის ხელით სასხლავ-საკრეფი მანქანები და აპარატები, მათ შორის ცნობილი ჩაის საკრეფი თვითმავალი მანქანები - „საქართველო“ და „ჩა-900“.

XX საუკუნე ჩაის დარგის აღმავლობისათვის საოცრად ხელსაყრელი გამოდგა, ვიდრე მისი განვითარების წინა პერიოდი. მისმა კვებითმა თვისებებმა იგი ჩინეთის ნაციონალური მატონიზირებელი სასმელიდან, მსოფლიო მოხმარების პროდუქტად აქცია. საკმარისია ითქვას, რომ 2010 წელს მსოფლიო აწარმოებდა 3 მლ კგ-ზე მეტ ჩაის მზა პროდუქციის, მაშინ როდესაც მისი წარმოება 1970 წელს არ აღემატებოდა 1,5 მლ კგ-ს. დღესდღეობით ჩაის მოხმარების ტრადიცია გავრცელებულია მსოფლიოს 150 ქვეყანაში, რომელთაგან მხოლოდ 50 ითვლება ჩაის ფოთლის მწარმოებელ ქვეყანად, ხოლო 100 კი, მზა პროდუქციის იმპორტიორად. ოფიციალური მონაცემებით მსოფლიოში დღეში 3 ტრილიონამდე ფინჯან ჩაის მიირთმევენ და წყლის შემდეგ იგი ყველაზე პოპულარულ და იაფ სითხეაა აღიარებული.

მსოფლიოში მოსახლეობის ზრდისა და სხვა ფატორების ზემოქმედების შედეგად ჩაიზე მოთხოვნილება იზრდება. ამასთან, ჩაის მწარმოებელ კლასიკურ ქვეყნებშიც იზრდება მასზე შიდა მოხმარება. ბუნებრივია ასეთ დროს ჩაის ექსპორტის ზრდის პოტენციური შესაძლებლობები ეძლევათ იმ ქვეყნებს, რომლებშიც ჩაის შიდა მოხმარება მცირეა მისი ადგილზე წარმოების შესაძლებლობასთან შედარებით. სწორედ ჩაის მწარმოებელი ქვეყნების ასეთ კატეგორიას მიეკუთვნება საქართველოც.

FAO-ს ბოლო მონაცემებით საქართველოს ეძლევა შესაძლებლობა მსოფლიო ბაზარზე გაიტანოს 78-80 ათასი ტონა ჩაის მზა პროდუქცია, რომლის შესაძლებლობაც, ბუნებრივია ჩვენს ქვეყანას ამჟამად არ გააჩნია. კერძოდ, ქვეყნის მეჩაიეობის ზონის მუნიციპალიტეტებში, ადგილობრივი შესაბამისი სამსახურების მიერ ჩატარებული ჩაის პლანტაციების ინვენტარიზაციით დადგენილია, რომ 2015 წლისათვის საქართველოში სულ დარჩენილია 19.203 ჰექტარი ჩაის პლანტაცია. აქედან სახელმწიფო საკუთრებაში 18551 ჰექტარი და კერძო საკუთრებაში 652 ჰექტარი, მათ შორის: ფოთოლ-საკრეფ მდგომარეობაში 2453 ჰექტარი, ხოლო დარჩენილი 16750 ჰექტარი ეკალ-ბადებით და ხე-მცენარეებითაა დაფარული. აჭარაში დღეის მდგომარეობით ჩაის პლანტაცია შეადგენს 2000 ჰექტარზე მეტს, რომელთაგან საკრეფ მდგომარეობაშია 600 ჰექტარამდე. დარჩენილი 1400 ჰექტარიდან ძალიან უმნიშვნელო ფართობების რეაბილიტაცია შესაძლებელია ისევე, როგორც მეჩაიეობის სხვა რაიონებში. იმის გამო, რომ ჩაის პლანტაციათა უმეტესი რაოდენობა ბოლო 20-25 წლის განმავლობაში ზამთარ-ზაფხულ სარეველა მცენარეების (ეკალ-ბარდი, გვიმრა და სხვა) საფარს ქვეშ იყოს მოქცეული, ბუჩქმა დაკარგა ფოტოსინთეზის უნარი, მოედო ხავსი და ლიქენები, გამოიფიტა და გახმა. მას აღარ შესწევს უნარი ორგანული ნივთიერებების დაგროვებისა.

ამიტომ, ასეთი გატყვევებული ფართობებიდან აღდგენას ექვემდებარება მხოლოდ 7153 ჰექტარი, ხოლო დანარჩენი 9597 ჰექტარი ამოსადირკვია.

ყურადსაღებია მსოფლიოში ჩაის მწარმოებელი წამყვანი ქვეყნების მაგალითი. ყოველწლიურად ცვლილებების გათვალისწინებით ინდოეთი აწარმოებდა (2014 წლის მონაცემებით) 1,2 მლ. კგ-ზე მეტ ჩაის პროდუქციას. ჩინეთში ბოლო პერიოდში თანმიმდევრულად მზარდია ჩაის წარმოება და 2014 წელს 950 ათას კგ-ს გადააჭარბა. ჩაის პროდუქციის ინტენსიური ზრდა შეიმჩნევა შრილანკაშიც (ცვილონი), სადაც მისმა წარმოებამ 2014 წლისათვის 500 ათას კგ-ში შეადგინა. ასევე გაიზარდა ჩაის წარმოება კენიაში 450 ათას კგ-მდე. აღსანიშნავია, რომ ამ ოთხ მსხვილ ჩაის მწარმოებელ ქვეყნებზე მოდის მსოფლიოში წარმოებული ჩაის 70 პროცენტი. დღეისათვის მსოფლიოში იწარმოება 75-76 პროცენტი შავი ბაისის ჩაი, ხოლო 23-24 პროცენტი მწვანე ჩაი.

რაც შეეხება ქართულ ჩაის პროდუქციას, წარმოების დაბალი დონისა და თვისებების გამო მისი ექსპლუატაცია თითქმის არ ხდება. მხოლოდ მწვანე ჩაი იყიდება მეტნაკლები წარმეტებით.

70-80-იან წლებში, როდესაც საბჭოთა კავშირის საგეგმო პოლიტიკა მოითხოვდა ადგილობრივი წარმოებით ჩაიზე მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას, ყოფილ საბჭოეთში საქართველოში დამკვიდრდა კრეფის უხეში მეთოდები. ერთეული ფართობიდან მიიღებოდა მსოფლიო პრაქტიკაში არარსებული და მიუღებელი მოსავალი. ე.წ. „მოწინავენი“ ჰექტარიდან 15-17 ტონა მწვანე მასას იღებდნენ. ანუ 4-4,5 ტონა მზა პროდუქციას. ამ პირობებში ხარისხობრივ მაჩვენებლებზე ლაპარაკიც ზედმეტი იყო. მოსავლიანობის მატეების კვალობაზე არ იზრდებოდა გადამამუშავებელი ფაბრიკების სიმძლევრეები და არ ინერგებოდა გადამამუშავების თანამედროვე ტექნოლოგიები, ფოთოლი პლანტაციებში დროზე მეტ ხანს ყოვნდებოდა. ამით კიდევ უფრო უარესდებოდა ხარისხი და იზრდებოდა დანაკარგები.

დიდი რაოდენობის ფოთლის ერთდროულად გადამამუშავება ვერ ხერხდებოდა ტექნოლოგიის ყველა წესის დაცვით, ირღვეოდა ღნობისა და გრეხის ხანგრძლივობა. 3-ჯერადი 45-წუთიანი გრეხის ნაცვლად პროცესი ორჯერ, ზოგჯერ ერთხელ ტარდებოდა, მაშინ როცა მოუხეშო ნედლეულს ჩვეულებრივზე მეტი ხანგრძლივობით გრეხა და სხვა დამატებითი პროცესები სჭირდებოდა.

ქართული ჩაის ხარისხის გაუარესების მიზეზი კრეფის ჯერადობის შემცირება იყო. წინათ ფოთოლი სეზონზე თხუთმეტ და მეტჯერ იკრიფებოდა, შემდგომში კი სამ-ოთხამდე შემცირდა. შერჩევითი კრეფა წყვეტილით ანუ გაზრდილი, გადაუხეშებელი ყლორტების კრეფით შეიცვალა. შერჩევითი კრეფისას გაცილებით მეტი მუშახელი და გამოცდილი მკრეფავი იყო საჭირო, ამიტომ საქმე წყვეტილი კრეფით გააიოლეს. შემოიღეს შრომის ორგანიზაციის რგოლური მეთოდი, რამაც კიდევ უფრო გააუარესა კრეფის ხარისხი.

ჩაის ფოთლის კრეფის მექანიზაციაზე მასობრივი გადასვლა გახდა კიდევ ერთი მიზეზი ნედლეულის ხარისხის დაქვეითებისა. ფოთოლს კრეფდნენ აგრეთვე თვითნაკეთი იარაღებით: ნამგლით, ბამბუკისა და რკინის დანებით და სხვა საშუალებებით. საკრეფ მანქანებს მოხსნეს შერჩევითი კრეფის, დუყების ტეხვის შემსრულებე-

ლი რეზინის მჭრელი თითისებური მექანიზმი და მთლიანი ჭრის, ანუ სხვლის პრინციპებზე მომუშავე მექანიზმებით შეცვალეს. შეიძლება ითქვას, საკრეფო მანქანები სასხლავ მანქანებად აქციეს.

სინაზის მიხედვით დუყების ტეხვის პრინციპზე მომუშავე მანქანა კრეფდა ხარისხიან ფოთოლს, უხეშ და შემოუსვლელ დუყებს კი ტოვებდა ბუჩქზე. შერჩევითი კრეფის დროსაც მისი წარმადობა მთლიანი ჭრის პრინციპზე მომუშავე მანქანასთან შედარებით გაცილებით დაბალი იყო, ამავე დროს ბევრად უკეთესი იყო ხარისხი. ხარისხობრივს რაოდენობრივი მაჩვენებლები რომ ამჯობინეს და მანქანები სხვლის პრინციპზე მომუშავე მექანიზმებად გადააკეთეს, ამან ხარისხიანი პროდუქციის წარმოებას საბოლოოდ დაუსვა წერტილი.

მოთხოვნებს ვერც კრეფისა და მოკრეფილი ნედლეულის ფაბრიკებში გადაზიდვის სისტემა პასუხობდა. ჩაის ხარისხზე ზრუნვა პლანტაციებში კრეფის მომენტიდან იწყება. თავდაპირველად მას ხის კალათებში კრეფდნენ, ხოლო შემდეგ წელზე შემორტყმულ ნაჭრის წინსაფრებში, სადაც მისი დატკეპვის შემდეგ ხდებოდა გადახურება და გადაწვაც. ყუთებში ნორმასთან შედარებით ორჯერ მეტი ფოთოლი იყრებოდა და იტკეპნებოდა, რის გამოც ხშირად ადგილი ჰქონდა ნედლეულის ყუთებში გადახურებას. ამასთან შესაბამისი გადამზიდავი ტრანსპორტის უქონლობის გამო, ხშირად ფაბრიკას ნედლეული დაგვიანებით ბარდებოდა და რაოდენობას ხარისხიც ეწირებოდა.

ჩაის პლანტაციების ხანგრძლივმა იძულებითმა შესვენებამ თავისებური გამოცდილებაც შეგვიძინა. ჩაის მცენარე, როგორც ეტეობა, ძალიან გამძლეა. ჩვენთან ბოლო პერიოდში დამკვიდრებული მეტად მკაცრი ექსპლუატაციის მიუხედავად, ვეგეტაციის პერიოდში, მას კოლოსალური რაოდენობის, ერთ ჰექტარზე 10-20 ტონა მწვანე ბიომასას ვაცლიდით. ასეთი ბუჩქები ახლაც, ეკალ-ბარდებში მოქცეული, ისე დაკინებულია, რომ მისი რეაბილიტაცია თითქმის შეუძლებელია.

მართალია, ჩაის მცენარე დიდხანს ცოცხლობს, რომელსაც ადასტურებს ცნობილი მეკლეფარი კ. ჯმუხაძე, ის არაერთხელ იყო ვიეტნამში და აღწერილი აქვს ჩაის მცენარეების ტყეები, მათ შორის 200-300 წლის ჩაის ხეები, რომლებზეც ახლაც კრეფენ ჩაის ფოთოლს (XX საუკუნის 70-იანი წლები). მაგრამ მისი ბუჩქები, როცა 20-25 წლის განმავლობაში ზამთარ-ზაფხულ დაფარულია სარეველა მცენარეებით და იგი ფოტოსინთეზის პროცესს მოკლებულია მისი აღდგენა და საკრეფ მდგომარეობაში ჩაყენება ნაკლებსავარაუდოა.

დღეს, როცა ჩაის ბუჩქები ბიოლოგიურად მობერებულია, მექანიკურად გაცვეთილია და ამორტიზირებულია, მძიმე გასხვლაც გარკვეულ რისკთანაა დაკავშირებული. იქ სადაც პლანტაციების რეაბილიტაცია შესაძლებელია ნახევრად მძიმე გასხვლა სასურველია მექანიზმებურად, ანასხლავი მასალის დაქუცმაცებითა და რიგთაშორისებში თანაბარი განაწილებით.

აუცილებელია პლანტაციების ინვენტარიზაცია. დასაზუსტებელია რამდენი ჰექტარია პერსპექტიული. საერთოდ, რამდენი ექვემდებარება აღდგენას, რამდენ ჰექტარზე შეიძლება ახალი პლანტაციების გაშენება. ამისათვის ჩასატარებელია ნიადაგის აგროქიმიური გამოკვლევა. გატყევებული ჩაის პლანტაციები, სადაც მეჩხერიანობა 30-40

პროცენტის ფარგლებშია, მცენარის ყველაზე დიდ ტოტებზე მოდებულია ხავსი და მოსავლიანობა 2-2,5 ტონას არ აღემატება, აღდგენას არ ექვემდებარება. ასეთი ბუჩქები უნდა ამოიძირკვოს და გაშენდეს ჩაის ახალი პლანტაციები, უხვმოსავლიანი და მაღალხარისხიანი ჩაის სელექციური, კიმინის ჯიშის თესვებით და „კოლხეთის“ ჯიშის ჩაის ნერგებით, რელიეფური და ნიადაგურ-კლიმატური პირობების გათვალისწინებით ან სხვა უფრო რენტაბელური კულტურებით.

სამამულო მეჩაიეობის რეაბილიტაცია საშინაო და საერთაშორისო ეკონომიკური კონიუნქტურის, სამომავლო პერსპექტივის გათვალისწინებით უკვე გადაწყვეტილია, თუმცა სტრატეგიული მიმართულება ჯერ გარკვეული არ არის. მეცნიერ-მკვლევარები და პრაქტიკოსები, შესაბამისი სახელისუფლებო სტრუქტურები ვერ შეთანხმებულან კვლავ შავი ჩაის და მწვანე ჩაის წარმოება დარჩეს თუ სხვა სახეობის პროდუქცია აწარმოონ. მთავარია ჩაის პლანტაციები აღორძინდეს, საკრეფ მდგომარეობაში მოვიდეს, თორემ რა სახეობის პროდუქციას გამოვუშვებთ ეს მოკლე დროში სულ აღვიღად მოსავარებელი საქმეა.

დღემდე მსოფლიო და, რა თქმა უნდა, საქართველოც, შავი ჩაის აქტიური მომხმარებელია, თუმცა მწვანე ჩაის მოხმარებაც ბოლო წლებში 20 პროცენტამდე გაიზარდა. ოპონენტები ამტკიცებენ, რომ ეს მაჩვენებელი უახლოეს 10 წელიწადში გაორმაგდება, შემდეგ კი მთელი მსოფლიო მწვანე ჩაის მოხმარებაზე გადავა. ჩვენთან, უკიდურესი ჩრდილოეთის სუბტროპიკულ სარტყელში, გავრცელება ჩინური სახესხვაობის მცენარეებმა მოიპოვეს, რომელთა დუყები ინდურისას საგრძნობლად ჩამორჩება ფენოლური ნაერთების, მათ შორის კატექინებისა და ჩაის ხარისხის განმსაზღვრელი სხვა ნივთიერებების შემცველობით. ჩაის კატექინების დაჟანგვის პროდუქტი განაპირობებს ჩაის ნაყენის ფერს და გემოს. რაც უფრო ნაკლებია ეს ნაერთები ჩაიში, მით უფრო დაბალხარისხოვანია იგი.

ჩვენს კლიმატურ პირობებში მოწეული ნედლეული საუკეთესო თუ არ არის შავი ჩაის მისაღებად, სამაგიეროდ, ის საუკეთესოა მწვანე ჩაისათვის. რადგანაც მწვანე ჩაის ბევრად უკეთესი გემური თვისებები აქვს, უფრო სასარგებლოა ჯანმრთელობისათვის და ამიტომაც საერთაშორისო ბაზარზე სულ უფრო პოპულარული და ძვირადღირებული ხდება. ამას მაღალი ანტიდამუანგველი თვისებების მქონე კატექინების დიდი შემცველობა ანიჭებს. გადამუშავების შემდეგ მზა პროდუქციაში კატექინები 90 პროცენტით ნარჩუნდება. მაშინ, როცა შავ ჩაიში ნახევარზე მეტი იკარგება და ხარისხიც უარესდება. ჩვენს სუბტროპიკულ ზონაში წარმოებულ ჩაიში კატექინების შემცველობა ისედაც დაბალია. და ამიტომ ტროპიკულ ქვეყნებში წარმოებულ შავ ჩაის ანალოგიური პროდუქციით კონკურენციას ვერასოდეს ვუწევდით და ვერც მომავალში გავუწევთ. როგორც წესი, სუბტროპიკულ ქვეყნებში წარმოებული შავი ჩაი, დაბალი ხარისხის გამო, იაფია და ნაკლებად იყიდება. ამის გამო ჩვენს ჩაის ტროპიკულ ქვეყნებში წარმოებულ შავ ჩაის ვურევდით და ისე ვასაღებდით საბჭოთა კავშირის დიდ ბაზარზე.

ქართული მწვანე ჩაი იქნება თუ შავი, მის მომხმარებელ ქვეყნებს მხოლოდ და მხოლოდ მაღალ დონეზე შესაბამისად დაფასოებული უნდა მივაწოდოთ. გადაჭრით უნდა ვთქვათ უარი დღემდე დამკვიდრებულ წესზე, რომ ჩაის მწარმოებელი ქვეყანა,

მომხმარებელ ქვეყანას მზა ჩაის საბითუმო ვაჭრობისათვის დაუფასოებელი სახით აწვდიდა. ასეთ ჩაიზე საბაჟო გადასახადი სიმბოლურია, მაშინ როცა დაფასოებულ ჩაიზე იგი თვითღირებულების 20 პროცენტია. ეს რა თქმა უნდა, მოგების მიღების მიზნითაა გაკეთებული. მომხმარებელი ქვეყანა ახალისებს ჩაის ბითუმად შეტანას, რადგან საკმაოდ იაფი უჯდება. საერთაშორისო საბითუმო ბაზარზე ტროპიკული ქვეყნების მაღალხარისხოვანი შავი ჩაიც კი კილოგრამი 2 დოლარზე მეტი არ ღირს. მომხმარებელი ქვეყანა დაფასოების შემდეგ მას 10 დოლარად მაინც ყიდის და უზარმაზარ მოგებას იღებს. ამისთვის შექმნილი აქვს მძლავრი ინდუსტრია. ასე აკეთებს აშშ, დიდი ბრიტანეთი, ევროპის თითქმის ყველა განვითარებული ქვეყანა და განსაკუთრებით რუსეთი, რომელიც ძირითადად საქართველოს ჩაიზე მუშაობდა. ეს ფაქტობრივად კაბალური მდგომარეობაა, რომელიც სამომავლოდ ხელს აღარ გვაძლევს. ამ წესს, რომ გავყვეთ, მზა ჩაი ბითუმად, დაუფასოებელი სახით, კილოგრამი 2 დოლარად გავყიდოთ, ქართული მეჩაიეობა ვერ იარსებებს. დაფასოებული ჩვენი მწვანე ჩაი კი, კილოგრამი 5 დოლარად მაინც გაიყიდება. ასეთ შემთხვევაში, მეჩაიეობის რეაბილიტაცია გარანტირებულია, რადგან სოლიდურ მოგებას მივიღებთ და ათასობით ადამიანსაც ფინანსური შემოსავალი გაუჩნდება.

კიდევ უფრო დიდ უპირატესობას გვანიჭებს ჩაის მომხმარებელ ქვეყნებთან ტერიტორიული სიახლოვე. შეგვიძლია მზა პროდუქციის დასაწყოებისა და ტრანსპორტირების განსაკუთრებულად ძვირადღირებული რეჟიმისა და პროცესების გარეშე მივაწოდოთ კონკურენტუნარიანი მწვანე ჩაი მომხმარებელს. ტროპიკული ქვეყნები კი ადგილობრივი ცხელი და ნოტიო კლიმატისა და ამერიკისა და ევროპის ჩაის მომხმარებელ ქვეყნებთან სიმორის გამო, იძულებულნი არიან ამისთვის დიდი ხარჯები გაიღონ. ჩვენი თვალსაზრისი ქართული მეჩაიეობის რეაბილიტაციის თაობაზე, ვფიქრობთ, საკმაოდ დასაბუთებული და გამართლებულია. დავაზუსტებთ – მთავარი არსი პლანტაციების აღდგენა, მწვანე ჩაის წარმოებაზე გადასვლა და მომხმარებელზე დაფასოებული სახით მიწოდებაა.

ამჟამად, როდესაც ჩაის დარგი ქვეყანაში გადაშენების პირასაა მისული, მისი აღდგენის ერთადერთ პრიორიტეტულ ფორმად ფერმერული მეურნეობების ორგანიზაცია მიგვაჩნია. ამისათვის საჭიროა თითოეული ფერმერისათვის 3-5 ჰა ჩაის პლანტაციების იჯარის წესით გადაცემა, სადაც ყველა აგროტექნიკური ღონისძიებების ჩატარებით ჰექტრიდან 2,5-3 ტონა ხარისხოვანი ჩაის ფოთლის წარმოება იქნება შესაძლებელი. მზა პროდუქციის გადამამუშავებისათვის უნდა გაერთიანდეს რამდენიმე ფერმერი მცირე საწარმოს შესაქმნელად, რომელსაც გაცილებით მეტი შესაძლებლობა აქვს კონკურენტუნარიანი მაღალი ხარისხის ჩაის პროდუქციის მისაღებად. აღნიშნული სამუშაოების შესასრულებლად შექმნილია მცირე გაბარიტიანი ტექნოლოგიური მანქანადმოწყობილობანი მოკრეფილი ნედლეულის გადასამუშავებლად: ჩაის ფოთლის საგრეხი მანქანადროლერი, მოგრეხილი ფოთლის მწვანე დამხარისხებელი. ყველა დანადგარი საგსებით აკმაყოფილებს ტექნოლოგიური პროცესების სრული შესაბამისობით დღეში 400-500 კგ ნაზი და მოუხეშო ნედლეულის გადამამუშავებას. მაღალხარისხოვანი, კონკურენტუნარიანი შავი ბაიხის ჩაის წარმოების მიზნით, ფერმერული მეურნეობისათვის დამამუშავებელია ტექნოლოგიური რეგლამენტი თითოეული პროცესისათვის.

თუ ამჟამად არსებული პლანტაციებიდან 20-22 ათას ჰექტარზე გაშენებული ჩაის ფართობებს შევინარჩუნებთ და გავხდით მას სრულმოსავლიანს, შეგვიძლია ჰექტარზე მოგკრიფოთ 2,5-3 ტონა მწვანე ფოთოლი, რომელიც მოგვცემს 65-70 ათას კგ. ამ რაოდენობის ნედლეულიდან შესაძლებელია ვაწარმოოთ 16-18 ათასი კგ. მზა პროდუქცია. ჩვენს მიერ წარმოებული ჩაი უნდა იყოს კონკურენტუნარიანი და ეს აუცილებელი პირობაა. მაშინ საქართველო შეძლებს პირველ რიგში დააკმაყოფილოს მოსახლეობის მოთხოვნილება ჩაიზე ქვეყნის შიგნით და ნამეტი რაოდენობა გაიტანოს საზღვარგარეთ.

დღემდე ამ მიმართულებით გატარებული რეფორმები რეალურად ვერ ასახავენ დარგის კრიზისიდან გამოყვანის ღონისძიებებს. საკმარისია მოვიტანოთ მიწის პრივატიზაციის მაგალითი, რომელიც განხორციელებული იქნა ქვეყნის დიდ ტერიტორიაზე, თუმცა მიწის მესაკუთრეს მისგან ჯერ-ჯერობით სიკეთე ვერ უგრძნია. სპეციალისტთა გარკვეული ჯგუფი ამ რეფორმას ნაჩქარევად მიიჩნევს და ასაბუთებს იმით, რომ ქვეყნაში არ იყო შექმნილი სათანადო პირობები პრივატიზირებული მიწების დასამუშავებლად. პრობლემა კიდევ უფრო რთულია სუბტროპიკულ რეგიონებში. კოლმეურნეობებისა და სახელმწიფო მეურნეობების ფართობების პრივატიზაციამ, თუ იჯარით გაცემამ, ძირეულად მოსპო ჩაიზე და მის პროდუქციაზე სახელმწიფოებრივი ხედვა და პასუხისმგებლობა, განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდა სოფლის მოსახლეობა, რომელმაც პრივატიზაციის შედეგად კერძო მფლობელობაში მიიღო ჩაის ნაკვეთები ტერიტორიულად დაშორებულ ადგილებზე, რაც ართულებს ნაკვეთების დამუშავების, მოვლის, ექსპლუატაციისა და დაცვის საკითხებს.

ჩაის ნარგავების ოპტიმალური რაოდენობის შესანარჩუნებლად აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნეს მთელი რიგი ობიექტური და სუბიექტური ფაქტორები, რომლებიც პირდაპირ თუ ირიბად ზემოქმედებას ახდენენ ჩაის პროდუქციის წარმოებასა და რეალიზაციის საკითხებზე.

სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციაზე ფასების ლიბერალიზაციის პირობებში ბუნებრივია ჩაის კულტურას გამოუჩნდებოდა ე.წ. კონკურენტი კულტურები. ასე მაგალითად ბოლო წლებში ჩვენში თხილის გაშენებამ ეჭვის ქვეშ დააყენა ჩაის პლანტაციების არსებობის საკითხი, განსაკუთრებით პრივატიზირებულ ნაკვეთებზე. თხილის კულტურა, რომელიც თითქოსდა გარკვეული ეფექტურობით უნდა ჩანაცვლებოდა ჩაის, ფაქტობრივად პრობლემის ლოკალური გადაწყვეტა აღმოჩნდა, რადგანაც იგი ადრე ჩაით დაკავებული ფართობების უდიდეს ნაწილზე ვერ გაშენდა, ამასთან, ვდგებით იმ ფაქტის წინაშე, რომ მსოფლიო ბაზარზე თხილის ფასების რეგულირებას ახდენს სხვა ქვეყნები და ჩვენ ბიზნესის ამ სახეობაში ყოველთვის მათზე დამოკიდებული ვიქნებით.

გარდა აღნიშნულისა, მეჩაიეობის ზონებში ნიადაგის მჟავიანობის გამო მაქსიმუმამდეა შეზღუდული ალტერნატიული კულტურების წარმოება, ამ მიწების სხვა კულტურებით ათვისება კი მეტად სერიოზულ, კაპიტალურ დაბანდებებთანაა დაკავშირებული, რომლის შესაძლებლობაც მეწარმე სუბიექტებიც უიდესი უმრავლესობისათვის ხელმიუწვდომელია. გარდა ამისა ერთეული ფართობებიდან ჩაის კულტურა მეტი შემოსავლიანია ვიდრე სხვა კულტურები.

ამავე დროს უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ჩვენში ჩაის პლანტაციების უმეტესი ნაწილი ფერდობებზეა განლაგებული და ისინი ეროზიის საწინააღმდეგო ფუნქციასაც ასრულებენ. გარდა ამისა, საქართველოს ბუნებრივი პირობები იძლევა საშუალებას, რომ ჩაის პლანტაციებში არ იქნას გამოყენებული პესტიციდები, რასაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საექსპორტო ბაზარზე. თანაც ქართული ჩაის განსხვავებული არომატი და გემო აქვს, რაც უკვე საკმარისია იმისათვის, რომ მან მსოფლიო ბაზარზე თავისი ადგილი დაიმკვიდროს, მაგრამ ამისათვის საკმაოდ დიდი თანხებია საჭირო დამზადებული ხარისხიანი ჩაის შესაბამისი მარკეტინგის განხორციელებისა და საერთაშორისო ბაზარზე გასვლისათვის, რისთვისაც ეს მეტად მნიშვნელოვანი დარგი მხარდაჭერას ელოდება ქვეყნის ხელისუფლებისაგან.

სადღეისოდ მეტად პრობლემური გახლავთ მეჩაიეობისა და საერთოდ სუბტროპიკული მემცენარეობის დარგთა ახალგაზრდა თაობი კადრებით შევსების საკითხი. მხედველობაში მაქვს არა მარტო რიგითი სპეციალისტები, არამედ მეცნიერ-თანამშრომლებიც ჩაის გადამამუშავებელ სფეროს თითქმის აღარ ჰყავს კვალიფიცირებული ტიტვისტერების, ბიოქიმიკოსების, ტექნოლოგიებისა და სხვა სფეროს სპეციალისტების ახალგაზრდა ცვლა. ძველი თაობა თანდათანობით ნაკლები რჩება. საერთოდ სწავლული კვალიფიციური აგრონომების ნაკლებობა შეიმჩნევა ქვეყანაში. მხედველობაში დიპლომირებული აგრონომები კი არა კვალიფიციური აგრონომები მაქვს მხედველობაში. სამწუხაროდ სამეცნიერო კვლევის დაწესებულებებს ნაკლები ყურადღება ეთმობა. ინდო-ჩინეთის ქვეყნების ხალხებს აქვთ ძალიან კარგი გამოთქმა: თუ ხელი-სუფლებას სურს ქვეყნის დაგეგმარება ერთი წლით, სწორედ ერთწლოვანი კულტურები უნდა გააშენოს; თუ მრავალი წლით-მრავალწლოვანნი კულტურები, ხოლო თუ საუკუნეების პერსპექტივით გეგმავს ქვეყნის განვითარებას, ცოდნას, წიგნიერებას, მეცნიერების და მეცნიერთა ნააზრევის შედეგებს უნდა მოუხმოს. სწორედ ეს სფეროები უნდა გამოაცხადოს პრიორიტეტულად.

აუცილებელია სუბსიდიების გარკვეული ნაწილის გამოყენება მეცნიერული კვლევის მიზნობრივი პროგრამის დასაფინანსებლად, რათა შესაძლებელი გახდეს მეჩაიეობის კლასიკურ შედარებით ჩვენი ჩამორჩენის აღმოფხვრა ისეთი ტექნოლოგიების დამუშავების გზით, როგორცაა ცივ წყალში ხსნადი ჩაის წარმოება, რომელზეც ბუშია ევროპასა და ლათინურ ამერიკის ქვეყნებში, ჩაის დაბალ ტემპერატურაზე დამუშავების კომბინირებული ტექნოლოგიის დანერგვა, ჩაის ამოსადირკვი ტექნიკის შექმნა, რომელსაც გვერდს ვერ ავუვლით, თუ რაციონალური მეჩაიეობის განვითარების გზას დავადგებით.

გარდა აღნიშნულისა, აღსანიშნავია კიდევ ერთი გარემოება, დღევანდელი გლეხი-ფერმერი ნაკლებად არის გათვითცნობიერებული ბიზნესისა და საბაზრო ეკონომიკის საკითხებში. მათ ვერ გადაუდგამთ ნაბიჯი თავიანთი მეურნეობების რეორგანიზაციაზე. დღის წესრიგში დგას მომზადება-გადამზადების აუცილებლობა თანამედროვე მოთხოვნების დონეზე – სათანადო ლიცენზიის მინიჭების უფლებითაც კი. აღნიშნულ ფუნქციას საქართველოს რეგიონებში ყველაზე უკეთ შეასრულებს საქართველოს აგრარული უნივერსიტეტის ჩაის, სუბტროპიკული კულტურებისა და ჩაის მრეწველობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მეცნიერ-თანამშრომლები, ასევე შედეგიანი კონსულტაციების გაწევა შესაძლებელი იქნება ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ტექნოლოგიური ფაკულტეტის გამოცდილი პროფესორ-მასწავ-

ლებლების მიერ.

საბაზრო გარემოში დარგის ადაპტირების დღევანდელ პირობებში აუცილებელია საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ, სხვა დაინტერესებულ სამინისტროებთან და უწყებებთან ერთად, ყოველმხრივ შეუწყოს ხელი ჩაის წარმოების, გადამამუშავების, რეალიზაციისა და მართვის მოქნილი სტრუქტურების შექმნას, სამეცნიერო-ტექნიკური მიღწევების წარმოებაში დანერგვის კოორდინაციას.

მიგვაჩნია, რომ ქვეყანამ უნდა გამოიყენოს ევროგაერთიანებისაგან მინიჭებული უფლება - ჩაის და ჩაის საფუძველზე წარმოებული პროდუქციის საბაჟო გადასახადის გარეშე ქვეყნის გარეთ გატანის შესახებ. თუ ამ ყველაფერს შევძევებთ და გავაკეთებთ, დავრწმუნდებით, რომ ქართულ ჩაის ნამდვილად აქვს მომავალი.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. კუტუბიძე ვ. - ჩაის კულტურის განვითარების ისტორია და ჩაის ხელექციაში მიღწეული შედეგები - ჟურნ. „მოამბე“; თბილისი; 2010წ.
2. ჯაბნიძე რ.- ჩაი და ციტრუსები – თბილისი; 2004წ.
3. კოპალიანი რ. (თანაავტორი) – ჩაის პლანტაციის რეალური მდგომარეობა და მეჩაიეობის დარგის გადარჩენა მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების ერთადერთი მთავარი გზა - აფხაზეთის მეც. აკად. სამეცნიერო კონფერენციის შრომათა კრებული; 2012წ.
4. გოძიაშვილი ბ. – მეჩაიეობა-კრიზისის მიზეზები, რეაბილიტაციის გზები და პერსპექტივები. გაზეთი აჭარა; №57; 2008წ.
5. სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის ანგარიში. თბ. 2014წ.
6. სამეცნიერო-საინფორმაციო ჟურნალი “აგრარული საქართველო”-ქართული ჩაის მომავალი - თბილისი, 2015 წ.

INDUSTRY TO DEVELOP AND REVIVED

Rezo Jabnidze

Academic of the Georgian Academy of Agricultural Sciences

Summary

During establishing of market economy the government must promote those sectors of agriculture industry, which are potentially competitive and capable to use effectively whole national resources and export possibilities, at the same time to obtain reasonable feedback incoming with minimal expenses in the nearest future.

Under the today's information, high growth of tea manufacture is almost impossible, because the reserve of tea plantation is very limited; therefore tea for Georgia becomes a possible business of the state value. On our presentation farmers state farms would become one of the sources for restoration of tea authority. Tea culture should become competitive, then Georgia probably provides first of all the need of tea and the certain quantity would be taken out abroad.

ОТРАСЛЬ, ЧТОБ РАЗВИВАЛАСЬ И ВОЗРОДИЛАСЬ

Резо Джабнидзе

Академик Грузинской Сельско-хозяйственной Академии наук

Резюме

В Бывшем СССР, Грузия была одной из республик, которая благодаря своим почвенно-климатическим условиям удовлетворяла потребность населения в продукции субтропических культур до 95%. После распада СССР из-за создавшейся политической и экономической нестабильности потери рынков сбыта продуктов, отсутствие Финансирования – уровень производства продукции субтропических культур сильно упал. К примеру: до 1990 года Грузия производила 500 тыс. тонн чая и 30 тыс. тонн соответственно. Уменьшилось также производство других субтропических культур: хурмы, граната, инжира, фехоа, эвкалипта и лавра, тогда как их ресурсы достаточно высоки. Сейчас принимаются меры по восстановлению производства их продукции на основе рыночной экономики путей отыскания рынков сбыта готовой продукции.

Для исправления неудовлетворительного положения, созданного в отрасли чаеводства в Аджарии, считаем целесообразным, провести следующие мероприятия:

1. Определить протребность внутреннего и внешнего рынка на продукцию черного и зеленого готового чая, в соответствии которого можно установить необходимое количества плантаций.

2. Необходимо установить количества биологические-устаревших, амортизированных и угнетенных плантаций, после чего следует их списать и выкорчевать.

3. Правительство законодательными актами должно способствовать развитию процесса образования новых типов фермерских хозяйств в чаеводство оказать им помощь кредитами, техникой и технологиями на первой этапе хозяйствования.

4. правительство должно способствовать привлечению иностранных инвесторов в этом отрасли, что по нашему мнению является одним из реальных путей восстановления чаеводства.